

ORIS DRUGEGA SLOVENSKEGA BIENALA ILUSTRACIJE*

Z občutno zakasnitvijo v odnosu do nekaterih drugih dežel in glede na vlogo v našem prostoru se je slovenska ilustracija pred dvema letoma ob premagovanju velikih naporov prvič predstavila javnosti in požela veliko priznanj tako strokovne kot ljubiteljske javnosti. Sodelovalo je enainštirideset avtorjev vseh generacij.

Na letošnjem 2. slovenskem bienalu ilustracije je sodelovalo devetinštirideset avtorjev. Med njimi jih je petinštirideset, ki so bili prisotni tudi na 1. bienalu leta 1993, štirinajst pa je bilo novih imen. Poleg večjega števila razstavljalcev je bila večja tudi pestrost likovnega izraza, precej več ilustracij kot na prvi razstavi je bilo namenjenih odraslim. Vse to poleg likovne kvalitete izpričuje vitalnost slovenske ilustracije.

Razstava je nudila pregled slovenske ilustratorske ustvarjalnosti zadnjih štirih let z nekaj izjemami starejših del. V septembru in oktobru 1995 je devet avtorjev zastopalo slovensko ilustracijo na mednarodnem bienalu ilustracij v Bratislavi (BIB).

Pester izbor del za razstavo lahko pobudi razmišljanje o ilustraciji kot posebni zvrsti likovne ustvarjalnosti, lahko pa sproži tudi različne odgovore nanj. Nobenega dvoma ni, da se ilustrator ne more ogniti odvisnosti od besedila, prav tako je razumljivo, da je interpretacij literarnih predlog toliko, kot je interpretov. Dokler so te v likovnem pogledu sprejemljive, ne bi smele biti sporne.

Zgodovinski pregled razvoja sloven-

ske ilustracije je za katalog ob 1. slovenskem bienalu ilustracije 1993 prispeval dr. Milček Komelj. V njem navaja bogato slovensko ilustratorsko tradicijo in opozarja na dejstvo, da so nekatere sicer manj radikalne novosti v ilustracijo prenašali slikarji s področja svoje osnovne slikarske dejavnosti. Marjan Tršar že leta 1978 (*Slovenska slikanica in knjižna ilustracija 1945–1975*, Mladinska knjiga 1978) opozarja na potrebo po novostih na tem področju, ki ga po njegovem prepričanju lahko prinesejo le mladi kadri. Ob likovno kvalitetnih karikaturnih (npr. Borut Pečar in Marjan Manček) oziroma stripovsko obarvanih ilustracijah (npr. Igor Cvetko in Janko Testen), ob izrazito »nelepih«, poudarjeno barvitih ilustracijah (npr. Milan Erič, Zvonko Čoh, Silvan Omerzu) oziroma ob ilustracijah z zelo poenostavljenimi oblikami (npr. Zora Stančič), ki so pogosto polne iskrivega humora, izrazne moči in likovne inventivnosti, ne smemo pozabiti praviljično domišljijских slikanic ilustratork starejše generacije, ki so v preteklosti s številnimi uglednimi mednarodnimi nagradami utrdile sloves slovenske ilustracije v svetu, pa tudi ne avtorjev, ki vsak po svoje nadaljujejo ilustratorsko dejavnost znotraj te smeri.

Med predstavljenimi avtorji naj najprej omenimo pogosto baladno nastrojeno Marijo Lucijo Stupico in s praviljično dimenzijo prežeto Marlenko Stupico. Četudi brez revolucionarnih slogovnih prijemov sta obe globoko izpovedni in pri tem formalno do kraja izbrušeni.

* Besedilo je iz razstavnega kataloga 2. slovenskega bienala ilustracije, 1995

Njima ob bok se postavlja vrsta včasih oblikovno drznejših ilustratorjev in ilustratork srednje in mlajše generacije, vsak s svojo značilno avtorsko zasnovo: Miroslav Šuput, Dušan Muc, Irena Majcen, Alenka Sottler, Mojca Cerjak, Daniel Demšar, Andrej Trobentar, Kamila Volčanšek, Rudi Skočir, Eka Vogelgnik, Huiqin Wang. Miroslava Šuputa odkrivamo v ilustracijah za *Argonavte* Daneta Zajca kot poetičnega interpreta in senzibilnega kolorista, ki se formalno naslanja na Pregljeve podobe za *Iliado* in *Odisejo* in hkrati kot odličnega risarja. Dušan Muc oblikuje z ilustracijami za Puškinovo *Pravljico o zlatem petelinčku* z miniaturnimi upodobitvami ljudi in živali v širnem sončnem prostranstvu ne samo Puškinov, temveč tudi svoj osebni poetični svet. Irena Majcen se poleg značilnega slikarskega obravnavanja snovi, ki korenini med drugim v slovenski romantični ilustratorski tradiciji npr. Gvidona Birolle, odlikuje s psihološko poglobljeno večplastno interpretacijo pravljic. Za pravljico *Lepotica in zver* je v prevladujoče dvobarvnih simfonijah in klasičnih formah z nadihom manierizma ustvarila magični vtis »popolnega sveta«, ki je mogoč samo v pravljici. Izraziti koloristki Alenki Sottler se zdi snov drugotnega pomena, čeprav jo z vsem bliščem podaja. Ob tem ji je živalski svet posebej pri srcu, kar dokazujejo ilustracije za *Žabjo gostijo* Ifigenije Simonovič. Mojca Cerjak se na razstavi predstavlja s svojimi krhkimi in diagonalno komponiranimi akvarelnimi podobami, ki jim črta daje trdnejši okvir. Čeprav je Daniel Demšar širše poznan kot slikar in grafik, predstavljajo njegov najobsežnejši opus poetično obarvane ilustracije za otroke. Vanje vnaša svoje slikarske izkušnje. Andrej Trobentar je nemiren raziskovalec svetlobe in njenih magičnih razsežnosti. S prano tempero prinaša v ilustracijo do-

datno likovno kvaliteto. Tako kot Miroslav Šuput je tudi Andrej Trobentar v svojih ilustracijah bližji dojemljivosti odraslih kot otrok. O tem nas prepričujejo med drugimi Trobentarjeve ilustracije za *Morje zgodb* Rafika Šamija. Eka Vogelgnik se bolj kot ilustraciji posveča lutkovnemu in plesnemu gledališču, vendar ima obsežen in likovno zanimiv ilustratorski opus. Lahkotnost slikarkinih potez je morda še posebej vidna v portretnih akvarelnih upodobitvah otrok in mladostnic. Finžgarjeva *Makalonca* vsebuje lahkotnost portretnega upodabljanja, kar Chagallovski kolorit in inventivno oblikovanje knjige s kaligrafsko izpisanim besedilom, ki ji daje zanimiv arhaičen nadih. Kamila Volčanšek se je v zgodbi *Denar naredi vse* Itala Calvina oddaljila od svojega prvotnega, toplo obarvanega krasilnega sloga. Njeni liki so postali enostavnejši in jasnejši, kolorirana risba pa čista in duhovito zasnovana. Zračen in pregleden prostor je razdeljen v dvoje polj. Rudi Skočir podobno kot slikarji, ki se ukvarjajo tudi z ilustracijo, prenaša slikarske izkušnje vanjo. Če je v *Modrosti kralja Salomona* (katalog 1. slovenskega bienala ilustracije, 1993) najbolj opazna njegova navezanost na secesijo in Gustava Klimta, izstopa v ilustracijah *Ob srebrnem studentu* Franca Jakliča monumentalna pojavnost in kar ikonska statičnost rjavkasto obarvanih figur. Huiqin Wang nadaljuje z ilustracijami za *Pripovedke s strehe sveta* v kombinaciji tuša in barv nekoliko evropsko modificirani kitajski način slikanja, ki ga poznamo že iz *Tibetanskih pravljic* (katalog 1. slovenskega bienala ilustracije).

Ančka Gošnik-Godec potrjuje svojo slikarsko senzibilnost in svežino likovnih zamisli tudi v najnovejših podobah za knjigo *Zelišča male čarovnice* Polonce Kovač. Marjanca Jemec-Božič in Jelka Reichman sta vsaka svoj značilni likovni

izraz s slikovitimi nadrobnostmi nadgradili s slikarsko občutenimi elementi. Kar presenetljiv je vzpon Marjete Cvetko, ki ga opažamo v ilustracijah *Slovenskih ljudskih pesmi*. Posamezne likovne elemente, ki jih srečujemo tudi pri nekaterih drugih avtorjih, npr. Mariji Luciji Stupici in Marlenki Stupici je znala preoblikovati na svoj osebni način in jih vključiti v svoja moderno oblikovana pravljicična prizorišča, poseljena z otroško tipiziranimi obrazi dekorativno učinkovitih, včasih kar malce strašljivih figur. Lucijan Reščič po starinsko učinkujoči črtkani risbi nekoliko spominja na Franceta Podrekarja, horror vacui v središču njegovih risarskih kompozicij še poudarja gostoto in kaligrafičnost potez. Mirna Pavlovec je v svojih črno-belih risbah, zelo različnih od njenih slikarskih del, skoraj primernejša za starejše kot za otroke. Jelka Godec-Schmidt je že na 1. bienalu presenetila s povsem surrealistično obarvanim izrazom. Letošnje slikarkine pastelne ilustracije kažejo na svojsko, nekako rezko-duhovito interpretacijo snovi, namenjene otrokom. Matjaž Schmidt je ilustrator z obsežnim znanjem in s širokim izraznim spektrom. Zdi se, da ni snovi, ki bi ji ne znal najti inventivne likovne upodobitve za prav vse starostne stopnje otrok in za ilustracije, namenjene odraslim. Kar fluorescenčna barvitost in deformacije njegovih realističnih form se zgodbi Svetlane Makarovič *Kam pa kam*, *Kosovirja* idealno prilegajo. Po svoji iznajdljivosti in prilagodljivosti je Matjaž Schmidt pravo nasprotje npr. Mariji Luciji Stupici, ki literarno snov vedno izbira glede na svojo notranjo odzivnost.

Ob tem ko se Matjaž Schmidt v likovnem pogledu z lahkoto prilagaja snovi, ki jo ilustrira, Marjan Manček svojo značilno risbo, neprimerljivo s katerimkoli našim ilustratorjem, skoraj ne spreminja. Njegova h karikaturi náj-

njena črnobela ali kolorirana risba se odlikuje z duhovito šaljivostjo in skoraj z neizprosni domislicami. Z njo se avtor obrača tako k otrokom kot odraslim.

Fojža A. Zormana po intelektualnem »prevajanju« različnih vsebin, kljub popolnoma drugačnemu likovnemu izrazu, lahko primerjamo z Matjažem Schmidtom. Pogosto je Fojževa risba karikatura ali duhovit znak, ki razlaga in razširja pomen besed. S svojo risbo se lahko prilagodi vsem starostnim stopnjam otrok, vendar se zdi, da mu je morda odrasli bralec vseeno bližji. Akademija lepih umetnosti v Varšavi ga je spodbujala predvsem k izvirnosti in kompleksnosti likovnega izraza. *Kvantaški stihi* Milana Dekleve so tako dobili v Fojžu domiselnega in duhovitega interpreteta z opartističnimi likovnimi prijemmi.

Novost in osvežitev letošnjega bienala predstavljajo monokromne risbe slikarjev, med njimi posebej Erika Lovka, Zvesta Apollonia in Mateja Metlikoviča. Erik Lovko je z rotopenom oblikoval voluminozne figure in jih v nenavadni perspektivi postavil v prostor. S tem in z atributi, ki jih obdajajo, je označil njihovo vlogo, zdaj smešno, zdaj tragično (Tamara Doneva: *Dnevnik gospe Angele*). Perorisbe Zvesta Apollonia predstavljajo bleščečo igro ravnih, krivih in okroglih črt, znotraj katerih odkrivamo realistično spoznavne erotične figure, kmečko okolje, konjenike, bojišča ali grobove kot razlagalce literarne predloge (Soldo: Posvetitve, Mercina: Imena, Vesna: Reliefne zgodbe). Matej Metlikovič skuša z mehko valovito linijo, ki jo poznamo iz njegovega religioznega slikarstva, priklicati erotično občutje v poeziji Neže Maurer: *Od mene k tebi*.

Na razstavi je sodelovala tudi Melita Vovk s svojo zgledno profesionalno in Dalibor Zupančič s krčevito, izrazno

močno, »nelepo« risbo. Peter Ciuha skuša z njeno pomočjo perspektivno preoblikovati prostor, dočim Jože Kumer s svojimi ilustracijami v isti tehniki posega v samo abstraktno sfero. Več avtorjev se z risbo loteva ilustriranja nič kaj lahko upodobljive poezije.

Avtorji, ki so se na letošnji razstavi predstavili prvič, so si med seboj zelo različni, saj jih kar nekaj pripada različnim šolam in okoljem. Nekateri so zelo mladi in vendar uveljavljajo samosvoj pristop k ilustraciji, četudi njihov izraz še ni povsem izoblikovan in včasih tudi ne tehnično brezhiben. Sašo Jankovič prihaja iz Avstralije. Njegove ilustracije označuje dinamično gibanje in plakatno učinkujoča barvitost ter h karikaturi nagnjene risbe oseb in predmetov. Vera Kovačević se je uvrstila na razstavo le z eno ilustracijo, ki pa kaže sposobnost in nadarjenost za likovno obravnavo snovi za majhne otroke. Zanimiv je likovni pristop Marčeta Oliverja v *Krokodilu Takumanu* Renéja Guillaota. Ilustracije je oblikoval kot uokvirjene slike s slikarsko obravnavanim ozadjem, vanj pa vključil figure pretiranih proporcev, ki segajo tudi preko okvirov. Nejka Selišnik je v knjigi *Kraljična Žužika* (Matea Rebe) s svinčnikom in akvarelom oblikovala čokate nerodneže dobrodušnih obrazov. Zagorka Simič prinaša v preprostih, oblikovno solidnih akvarelih nekaj svojskih domislic. Morda je med najmlajšimi avtorji bil najbolj zanimiv Gorazd Vahen z akrilnimi, duhovito pripovednimi ilustracijami za *Tacamuco* Svetlane Makarovič. Prihaja z Oddelka za oblikovanje Akademije likovnih umetnosti v Ljubljani.

Najmlajša med letošnjimi razstavljalci je bila Alenka Vuk s Pedagoške akademije v Ljubljani. Nekatere njene upodobitve za *Sanje neke miške* odkrivajo inteligentno in duhovito ilustratoriko. Slikarka deli slikovno površino v dvoje polj, ki predstavljajo sanje in res-

ničnost. Maja Pogačnik tako kot Oliver Marčeta ali Mojca Cerjak prihaja z dunajske Visoke šole za oblikovanje. Njene ilustracije za knjigo Brigitte Temper *Indijanec je plesal in plesal* razkrivajo resne slikarske težnje, čeprav so podobe nekoliko neuravnotežene v svojem dvojnem pristupu slikarskih potez in barvnih obrisov.

Nevenka Gregorčič-Eka, Maja Jančič in Andreja Peklar so sodelovale že tudi na 1. bienalu. Med njimi je morda najbolj spremenila svoj slikarski izraz Eka, ki se letos predstavlja z nekaterimi prostorsko poudarjenimi ambient in variacijami na temo majhno in veliko. Maja Jančič vnaša v sliko s pomočjo barve poetično vzdušje, medtem ko Andreja Peklar nadaljuje svoja likovna prizadevanja z miniaturnimi podobami okroglih formatov.

Marija Vogelšek je sodelovala s še neobjavljenimi starejšimi, kasneje dopolnjenimi ilustracijami za svoje besedilo *Balončkov dedek in njegov rojstni dan*. Čas ilustracijam ni odvzel likovne svežine. Občutek za prostorsko razgiban ambient in značilen fovistično obarvan kolorit so poleg rahle tipizacije obrazov spoznavni elementi samosvoje in kvalitetne likovne ustvarjalke.

Žirijska je pri izboru skušala ovrednotiti predvsem kvaliteto predloženih del, pri čemer je vendarle morala upoštevati morebitne opravičljive težave in neizkušenost sicer nadarjenih začetnikov. Prav tako se je držala načela, da bo enakovredno ocenjevala različno likovno usmerjenost avtorjev in različnost tehnične izvedbe del. Dolžina teksta pri opredelitvi dela posameznega avtorja ni merilo pri ocenjevanju večje ali manjše kvalitete njegovega prispevka.

Želja prirediteljev 1. bienala privabiti k sodelovanju več slikarjev pri oblikovanju ilustracij za odrasle se je uresničila. Porast del na tem področju pomeni pomembno obogatitev letošnje prireditve.

S predstavitvijo dosežkov na področju knjižne ilustracije se Slovenija uvršča v krog prireditev, ki si tudi drugod po svetu prizadevajo za razvoj te likovne zvrsti in za njeno uveljavitev.

Na slovesni otvoritvi II. slovenskega bienala ilustracije, ki je bila 2. novembra 1995 v Cankarjevem domu, so podelili nagrade Hinka Smrekarja za najboljše ilustratorske dosežke zadnjega časa. Žirija, ki ji je predsedoval Marijan Tršar, je nagrado namenila ilustratorju Dušanu Mucu za ilustracije k Puškinovi *Pravljici o zlatem petelinčku* (knjiga je

pred izidom). Nagrado za življenjsko delo so podelili Marlenki Stupici, Smrekarjevi plaketi Ireni Majcen in Miroslavu Šuputu, priznanji pa Kamili Volčanšek in Zvonku Čohu.

Marlenka Stupica je nagrado za življenjsko delo prejela za Andersenovega *Grdega račka*, ki ga je leta 1993 izdala Mladinska knjiga. Irena Majcen je Smrekarjevo plaketo dobila za ilustracije knjige *Lepotica in zver* (pred izidom), Miroslav Šuput za ilustracije *Argonavtov* Daneta Zajca (pred izidom), priznanji pa Kamila Volčanšek (*Denar naredi vse*, MK, 1995) in Zvonko Čoh (*Cica v metroju*, MK, 1994).